

Kopja Informali ta' Sentenza

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tas-6 ta' Gunju, 2006

Citazzjoni Numru. 213/1998/1

George u Miriam konjugi Grech .

VS

Direttur tat-Toroq;
Gatt Asphaltng Limited ;
Kunsill Lokali ta' Victoria;
Raymond Gatt;
Joseph Gatt;
Williem Gatt;
Carmelo Poenza, u
Joseph Penza .

Il-Qorti ,

PRELIMINARI

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew :

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi fis-sittax (16) ta' April elf disa' mija u tmienja u disgħin (1998) l-attur safa gravament ferut per konsegwenza ta' incident stradali illi seħħ fi Triq it-Tmienja ta' Diċembru, Victoria ;

Illi l-incident seħħ waqt illi l-attur kien qiegħed isuq il-mutur tiegħu Honda 175 cc bi speed moderat, minħabba l-istat perikolanti illi l-istess triq tħalliet fih waqt illi kien qiegħed isir xogħol fuqha mis-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited fuq inkarigu mogħti lilha mid-Direttur tat-Toroq jew/u mill-Kunsill Lokali ta' Victoria ;

Illi għal dan l-incident jaħtu t-tlett konvenuti fuq imsemmija jew min minnhom minħabba illi naqsu illi jassikuraw illi x-xogħol fuq it-triq isir skond l-arti u s-sengħa; minħabba illi naqsu illi javżaw lis-sewwieqa b'mod adegwat bil-perikolu krejat bl-istess xogħlijiet; u ġeneralment għaliex huma jew min minnhom naqsu illi jieħdu prekawzjonijiet neċessarji sabiex jiġi evitat perikolu lis-sewwieqa ;

Illi l-konvenuti aħwa Gatt, u l-konvenuti Penza qegħdin jiġu ċitati mill-esponenti f'din il-kawża għaliex bħala Diretturi tas-soċjeta' konvenuta – tramite s-soċjetajiet Gatt Developments Limited u Ranfra Limited rispettivament – huma naqsu illi josservaw il-kondizzjonijiet fil-kuntratt ta' appalt mogħti lilhom mill-konvenuti l-oħra illi joħorġu polza tas-sigurta' kontra r-riskji għal terzi persuni u għalhekk huma responsabbli fil-konfront ta' l-atturi caso mai s-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited ma jkollhiex fondi biżżejjed minn fejn l-esponenti jiġu rizarċiti tad-danni sofferti minnhom ;

Illi l-istess Kunsill Lokali ta' Victoria għandu wkoll jiġi ritenut responsabbli fil-konfront tal-atturi f'din l-eventwalita' għaliex huwa naqas illi jassigura illi l-kuntratturi mqabbdha minnu jkunu effettivament assigurati kif mitlub mill-*guidelines* u liġijiet oħra governanti l-mod ta' tmexxija ta' Kunsilli Lokali ;

Illi oltre l-ispejjeż neċessarji sabiex tisewwa l-vettura tagħhom, minħabba dawn il-ħsarat, l-attur George Grech sofra feriti f'ġismu illi minħabba fihom huwa għamel żmien

Kopja Informali ta' Sentenza

ma jattendix għal xogħlu w illi inoltre hallewh ibati minn debilita' permanenti kif sejjer jirriżulta dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

Illi dan kollu qiegħed jikkaġuna danni emergenti kif ukoll Lukri ċessanti lill-atturi ;

Illi għalkemm il-konvenuti ġew interpellati jersqu għal-likwidazzjoni u hlas tad-danni kollha sofferti mill-atturi, dawn baqgħu inadempjenti ;

Illi l-atturi jridu illi jiġu kumpensati ta' dawn id-danni .

Talbu lill-konvenuti jgħidu għaliex m'għandhiex din il-Qorti :

1. Tiddikjara lilkom Gatt Asphaltng Limited, Direttur tat-Toroq u Kunsill Lokali ta' Victoria jew min minnkom unikament responsabbli għal l-imsemmi inċident stradali;

2. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi billi tiddikjara illi jikkonsistu f'dawk id-danni emergenti u lukri ċessanti illi jirriżultaw waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

3. Tikkundannakom tħallsu dawn id-danni kif lilwidati ;

4. Inoltre tiddikjara illi intom konvenuti aħwa Gatt u Kunsill Lokali ta' Victoria responsabbli fil-konfront ta' l-atturi għar-rizarciment tad-danni sofferti minnhom per konsegwenza ta' l-inċident fuq imsemmi fil-każ illi s-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited tiġi dikjarata responsabbli għal dan l-inċident u din ma jkollhiex fondi biżżejjed minn fejn l-atturi jiġu rizarciti ta' dawn id-danni, u dan għar-raġunijiet fuq premissi ;

5. Konsegwentement tikkundannakom sabiex tirrizarcixxu dawn id-danni, sussidjarjament għas-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited iżda b'mod solidali bejnietkom .

Kopja Informali ta' Sentenza

Bl-ispejjeż, inklużi tal-ittra uffiċjali spedita fit-2 ta' Gunju 1998, u dawk tal-mandati ta' sekwestru preżentati kontestwalment ma' din iċ-ċitazzjoni, kontra tagħkom jew min minnkom u bl-ingunzjoni għas-subizzjoni illi għaliha minn issa intom ingunti .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi debitament maħlufa minn George Grech .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Kunsill Lokali ta' Victoria li eċċepixxa :

1. Illi fl-ewwel lok preliminarjament hemm l-irritwalita' ossija n-nullita' taċ-ċitazzjoni attriċi in kwantu tirrigwarda l-Kunsill Lokali ta' Victoria billi t-talbiet fil-konfront ta' l-istess Kunsill jiddependu minn fatti u ċirkostanzi ipotetiċi .

2. Illi hemm ukoll l-irritwalita' tat-talbiet attriċi billi l-pożizzjoni tal-Kunsill Lokali ta' Victoria, Għawdex, ġiet ekwiparata ma' dik tal-konvenuti aħwa Gatt minkejja li din hija alkwantu distinta u diversa .

3. Illi l-*guidelines* imsemmija fiċ-ċitazzjoni ma jagħtu ebda jedd lill-atturi fil-konfront tal-eċċipjenti . Fil-fatt dawn huma kundizzjonijiet li jiġu imposti fuq il-kuntratturi li jinkludu l-obbligu tal-kuntrattur li jkollu polza ta' assikurazzjoni kontra riskji fil-konfront ta' terzi . Id-dritt tal-Kunsill li jesiġi din l-assikurazzjoni ma jistax jiġi interpretat u miftiehem bħala obbligu li jassikura li f'kull ħin il-kuntrattur ikollu din l-assikurazzjoni billi din hija ħaġa kompletament distinta . L-assikurazzjoni hija biss obbligu mill-kuntrattur favur il-Kunsill u ma jagħti ebda jedd lil terz .

4. Illi n-nuqqas da parti tal-konvenuti Gatt Asphaltng Limited li jadempixxi l-obbligi tagħha, b'ebda mod ma tista' titfa xi ħtija fuq l-eċċipjenti; l-ħtija tal-kuntrattur ma tistax tiġi trasmessa fuq l-eċċipjenti .

5. Illi fil-mertu u mingħajr preġudizzju d-domandi attriċi huma nfondati fid-dritt u fil-fatt . L-aġir tal-

Kopja Informali ta' Sentenza

Kunsill Lokali ta' Victoria, Għawdex kien wieħed strettament konformi mal-Liġi u x-xogħol kollu sar taħt is-supervizjoni ta' Perit Arkitett kompetenti .

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri fid-dritt u fil-fatt .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minn Anthony Zammit .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Direttur tat-Toroq li eċċepixxa illi :

1. Illi huwa bl-ebda mod ma hu responsabbli għall-inċident de quo, u għalhekk ġie mħarrek inutilment .

2. Illi huwa m'għandux ibati spejjeż .

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minn Joseph Portelli .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' konvenuta Gatt Asphaltng Limited li eċċepiet illi :

1. Illi t-talbiet ta' l-atturi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt stante li huma ma huma b'ebda mod responsabbli għall-inċident de quo liema inċident seħħ minħabba imperizja, negligenza, nuqqas ta' ħarsien tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-attur George Grech u dan billi huwa naqas li jżomm dak li huwa magħruf bħala "a proper look-out" .

2. Illi inoltre u mingħajr preġudizzju għall-premess ix-xogħlijiet li għalihom qegħdin jagħmlu referenza l-atturi saru fuq inkarigu u taħt is-supervizjoni tal-Kunsill Lokali ta' Victoria u d-Direttur tat-Toroq ;

3. Illi inoltre u mingħajr preġudizzju s-soċjeta' konvenuta segwiet l-kundizzjonijiet fil-kuntratt ta' appalt mogħti lilha mill-konvenuti l-oħra cioè' l-Kunsill

Kopja Informali ta' Sentenza

Lokali ta' Victoria u d-Direttur tat-Toroq u dan saru skond l-arti u s-sengħa .

4. B'riserva ta' eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess soċjeta' konfermata bil-ġurament ta' Mario Gatt, Joe Gatt, William Gatt u Raymond Gatt .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti Raymond Gatt, Joseph Gatt u William Gatt li biha eċċepew illi :

1. Illi primarjament huma m'humiex il-leġittimi kontraditturi għat-talbiet ta' l-atturi stante illi huma biss diretturi ta' soċjeta' Gatt Development Limited li ma hijiex parti fil-kawża odjerna .

2. Illi inoltre u mingħajr preġudizzju huma għandhom jiġu lliberati mill-osservanza tal-eventwali ġudizzju stante li x-xogħlijiet li għalihom qegħdin jirreferu l-atturi saru mill-konvenuti l-oħra jew min minnhom ;

3. Illi inoltre u mingħajr preġudizzju għas-suespost t-talbiet ta' l-atturi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt stante li huma ma huma b'ebda mod partecipi responsabbli għall-incident de quo u dan għaliex seħħ minħabba imperizja, negligenza, nuqqas ta' ħarsien tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-attur George Grech u dan billi huwa naqas li jzomm dak li huwa magħruf bħala a "proper look-out" .

4. Illi inoltre u mingħajr preġudizzju għall-premess ix-xogħlijiet li għalihom qegħdin jagħmlu referenza l-atturi saru fuq inkarigu u taħt is-supervizjoni tal-Kunsill Lokali ta' Victoria u d-Direttur tat-Toroq u dan skond l-arti u s-sengħa ;

5. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenuti maħlufa minnhom .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Joseph Penza li eċċepixxa illi :

1. Illi, preliminarjament, l-esponent ma huwiex il-legittimu kontradittur għat-talbiet attriċi, u għalhekk jitlob li jiġi lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju f'din l-istanza, stante illi, kif premess mill-istess atturi fiċ-ċitazzjoni odjerna, l-esponent personalment ma għandu l-ebda relazzjoni ġuridika la mal-istess atturi u lanqas mas-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited ;

2. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-ewwel eċċezzjoni fuq sollevata, l-esponent jitlob, fi kwalunkwe każ, illi jiġi lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju f'din l-istanza, in kwantu ebda waħda mit-talbiet attriċi ma hi diretta fil-konfront tal-istess esponent ;

3. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, l-azzjoni attriċi hija f'kull każ insostenibbli kontra l-esponent . Fiċ-ċitazzjoni odjerna, l-atturi qegħdin jitolbu r-rizarċiment ta' danni purament aquiliani, b'mod illi għalhekk l-istess atturi huma prekluzi milli jibbażaw tali azzjoni fuq stipulazzjonijiet bejn it-terzi u kwindi jikkostitwixxu *res inter alios acta* għall-istess atturi, illi ma jistgħux għalhekk jimponu l-eżekuzzjoni tal-istess stipulazzjonijiet u, wisq anqas, tal-effetti tagħhom ;

4. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, l-azzjoni attriċi hija f'kul każ insostenibbli billi, in kwantu hija diretta kontra l-esponent, ma teżistix fil-liġi Maltija u, fi kwalunkwe każ, għall-allegat nuqqas tal-istess esponent huwa semmai responsabbli biss fil-konfront tal-persuni illi magħhom ikkuntrattat is-soċjeta' konvenuta Gatt Asphaltng Limited ;

5. Illi subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preliminari fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi la

I-esponent u lanqas is-soċjeta' Gatt Asphalting Limited ma taḥti għall-inċident stradali in eżami u/jew għad-danni sofferti mill-atturi ;

6. Illi subordinatament ukoll, u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi ma jirriżultawx id-danni allegati mill-atturi ;

7. Illi subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preliminari fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi ma huwix minnu illi l-esponent naqas, kif jiġi ppruvat aktar dettaljatament fil-kors tat-trattazzjoni tal-kawża, fl-osservanza tal-kuntratt dwar ix-xogħol esegwit mis-soċjeta' Gatt Asphalting Limited .

8. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maḥlufa minnu.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Carmelo Penza li eċċepixxa illi :

1. Illi, preliminarjament, l-esponenti ma huwix il-leġittimu kontradittur għat-talbiet attriċi, u għalhekk jitlob li jiġi lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju f'din l-istanza, stante illi, kif premess mill-istess atturi fiċ-ċitazzjoni odjerna, l-esponent personalment ma għandu l-ebda relazzjoni ġuridika la mal-istess atturi u lanqas mas-soċjeta' Gatt Asphalting Limited ;

2. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-ewwel eċċezzjoni fuq sollevata, l-esponent jitlob, fi kwalunkwe każ, illi jiġi lliberat mill-osservanza tal-ġudizzju f'din l-istanza, in kwantu ebda waḥda mit-talbiet attriċi ma hi diretta fil-konfront tal-istess esponent ;

3. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, l-azzjoni attriċi hija f'kull każ insostenibbli in kwantu hija diretta kontra l-esponent . Fiċ-ċittazzjoni odjerna, l-atturi qegħdin jitolbu r-riżarciment ta' danni pruament aquiliani, b'mod illi għalhekk l-istess atturi huma prekluzi milli jibbażaw tali azzjoni fuq stipulazzjonijiet kuntrattwali, illi per di piu' jikkonsistu biss f'stipulazzjonijiet bejn it-terzi u kwindi jikkostitwixxu *res inter alios acta* għall-istess atturi illi ma jistgħux għalhekk jimponu l-eżekuzzjoni tal-istess stipulazzjonijiet u, wisq anqas, tal-effetti tagħhom ;

4. Illi, in linea preliminari wkoll, iżda mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, l-azzjoni attriċi hija f'kull każ insostenibbli billi, in kwantu hija diretta kontra l-esponent, ma teżistix fil-liġi maltija u, fi kwalunkwe każ, għall-allegat nuqqas tal-istess esponent huwa semmai responsabbli biss fil-konfront tal-persuni illi magħhom ikkuntrattat is-soċjeta' konvenuta Gatt Asphaltng Limited ;

5. Illi subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preliminari fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi la l-esponent u lanqas is-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited ma taħti għall-incident stradali in eżami u/jew għad-danni sofferti mill-atturi ;

6. Illi subordinatament ukoll, u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-tatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi ma jirriżultawx id-danni allegati mill-atturi ;

7. Illi subordinatament u mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preliminari fuq sollevati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw illi jiġu respinti, bl-ispejjeż kontra l-istess atturi, stante illi ma huwiex minnu illi l-esponenti naqas, kif jiġi ppruvat aktar dettaljatament fil-kors tat-trattazzjoni tal-kawza, fl-

Kopja Informali ta' Sentenza

osservanza tal-kuntratt dwar ix-xogħol esegwit mis-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited .

8. Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minnu.

Rat id-digriet tagħha tat-28 ta' Ottubru 1999 fejn innominat lill-avukat Dottor Joseph Micallef Stafrace bħala perit legali f'din il-kawża .

Rat ir-Rikors tal-perit legali tal-31 ta' Awissu 2000 fejn talab in-nomina ta' espert mediku sabiex jassistieh fl-inkarigu tiegħu .

Rat id-digriet tagħha tal-5 ta' Settembru 2000 fejn laqgħet it-talba u nnominat lill-ispeċjalista Dottor Eric Farrugia sabiex jassisti lill-istess espert legali .

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess esperti, pprezentata fit-18 ta' April 2002 u maħlufa minn Dottor Micallef Stafrace fit-12 ta' Novembru 2002 u minn Dottor Farrugia fis-17 ta' Novembru 2005 .

Rat id-domandi in eskussjoni li saru lill-espert legali mis-soċjeta' Gatt Asphaltng Limited u pprezentati fit-12 ta' Settembru 2003 .

Rat ir-risposti ta' l-istess espert legali pprezentati fil-5 ta' Lulju 2004 u minnu maħlufa fit-30 ta' Lulju 2004 .

Rat il-verbal tagħha tat-18 ta' Jannar 2006 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza .

Rat in-noti ta' l-osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti kollha, ħlief id-Direttur tat-Toroq .

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti u affidavits eseбити .
Ikkunsidrat :

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-atturi in segwitu għal inċident stradali li fih safa' mweġġa' l-attur, wara li waqa' minn fuq *motor-cycle* li kien qed isuq fi triq fejn kienu qed isiru xogħlijiet ta' *resurfacing* u laqat tappiera (ossia għatu ta' *manhole*) . L-azzjoni esperita hi għalhekk dik bażata fuq il-Lex Aquilia,¹ li bażi tagħha jista' jkun id-delitt, f'każ ta' *dolo*, jew il-kważi delitt, f'każ ta' *colpa*, kif jippretendu li hu l-każ preżenti l-atturi² .

Il-**Giorgi** jgħallem f'dan ir-rigward :

*"E' detta colpa in senso generale della nostra scienza qualunque violazione di un obbligo giuridico; anche la violazione dolosa . In senso piu' ristretto la parola colpa esclude il dolo, e significa volontaria omissione di diligenza, per cui non prevediamo le conseguenze illecite di una commissione od omissione, e violiamo senza avvedercene un nostro dovere giuridico . Pero', si dice, che l'inadempimento dell'obbligazione dipende da colpa, quando sebbene la causa dell' inadempimento sia stata l'opera del debitore medesimo, costui non ne abbia avuta la coscienza, e solo abbia mancato di quella diligenza, che egli era tenuto di usare."*³

FATTI

L-inċident mertu tal-kawża ġara fi Triq it-8 ta' Diċembru, Rabat, Għawdex, fis-16 ta' April 1998 għal xi l-5.30p.m.⁴ It-triq kienet imqaxxa biex eventwalment tingħata t-*tarmac* . Ġara illi waqt li l-attur kien qed isuq *motor cycle* tat-tip Honda 175cc *scrambler*, proprjeta' ta' ħuh Anthony Grech, laqat tappiera tat-triq bir-riżultat li waqa' u safa mweġġa' gravament u mill-isptar ta' Għawdex għadda għad-Dipartiment tal-Otolaryngology tal-isptar San Luqa . L-attur jilmenta minn diżabilita' permanenti konsistenti fit-

¹ 44 Dig. Del leg.aquil. IX, 2

² art. 1033 Kap.16

³ Teoria delle Obbligazioni nel Diritto Moderno Italinao ed. 1903 vol. II. # 18 p.32 - 33

⁴ ara okkorrenza relattiva għal dan l-inċident esebita bħala Dok. SAL a fol. 211 - 213 tal-process .

Kopja Informali ta' Sentenza

telf tas-sensi tax-xamm u t-togħma, żarżir f'widnejh u sturdamenti⁵ .

PROVI DWAR L-INCIDENT

A skans ta' ripetizzjonijiet inutili qed issir referenza sħiha għal dak li jinsab riportat b'mod dettaljat f'dan ir-rigward fir-relazzjoni tal-abbli perit legali⁶ . Huwa biżżejjed li jingħad hawnhekk illi rriżulta mill-provi illi l-attur kien qed isuq il-*motor cycle* ta' ħuh b'veloċita' moderata ħafna, hekk kif kien għadu kemm ħareġ bih mill-*garage* li għandu fl-istess triq fejn seħħ l-incident *de quo* . Huwa kien liebes *crash helmet* u ma laħaqx saq wisq sakemm mess tappiera tad-drenaġġ li kien hemm f'nofs it-triq maqlugħa 'l fuq xi tliet pulzieri jew aktar . Ma kien hemm ebda sinjal f'dik il-parti tat-triq li jindika li kien hemm din it-tappiera u t-triq kienet kollha ġebel żgħir u trab⁷ . Hekk kif il-mutur mess it-tappiera, inqaleb u l-attur tar minn fuqu għal tul ta' xi tliet karozzi u mal-waqa' ħabat rasu bil-konsegwenza illi ġarrab feriti serji u anke debilita' permanenti ta' sitta fil-mija (6%), kif stabilit mill-espert mediku fir-rapport tiegħu⁸ . Ix-xogħol ta' *resurfacing* tat-triq fejn seħħ dan l-incident, kien qed isir minn appaltatur, is-soċjeta' konvenuta "Gatt Asphalting Limited," fuq kuntratt mogħti lilha mill-Kunsill Lokali ta' Victoria, konvenut ukoll f'din il-kawża . Dam ikarkar diversi ġimgħat minħabba illi sadanittant riedu jsiru xogħlijiet oħra fis-servizzi li kienu għaddejjin mill-istess triq .

RESPONSABILITA'

Ġew imħarrka diversi konvenuti f'din il-kawża u għalhekk ikun opportun f'dan l-istadju li jiġi stabilit jekk dawn jew xi ħadd minnhom għandux xi responsabilita' għal dak li ġara .

⁵ ara rapport ta' l-eżami mediku li sar mill-ispeċjalista inkarigat mill-Qorti a fol. 130 .

⁶ ara paragrafi 13 sa 62 a fol. 114 - 124 tal-process .

⁷ ara ritratti dokti R 1 sa R 8 a fol. 247 - 254 tal-process .

⁸ a fol. 130 - 132 tal-process .

1. Id-Direttur tat-Toroq bħala kap tad-Dipartiment li għandu r-responsabilita' għat-toroq arterjali fil-pajjiż ma jidhirx illi kellu b'xi mod x'jaqsam ma' dan il-proġett, li rriżulta li kien inizjattiva tal-Kunsill Lokali tar-Rabat, għamlu tajjeb għaliegħ il-fondi tiegħu u ħa ħsieb ta' kollox hu . Id-Direttur la indaħal fil-*planning stage* tal-proġett, la fit-*tendering* u lanqas fit-twettieq tiegħu u għalhekk taqbel mal-perit legali li kkonkluda illi dan il-konvenut bl-ebda mod ma jista' jiġi implikat f'dan l-incident .

2. Ġew imħarrka wkoll fil-kapaċita' personali tagħhom : Raymond Gatt, Joseph Gatt, William Gatt, Carmelo Penza u Joseph Penza . L-aħwa Gatt ġew ċitati bħala diretturi fis-soċjeta' "Gatt Developments Limited" u l-aħwa Penza bħala diretturi tas-soċjeta' "Renfra Limited" . Dawn iż-żewġ soċjetajiet, bħala *shareholders* tas-soċjeta' konvenuta "Gatt Asphaltting Limited" qed jinżammu responsabbli mill-attur għax naqsu li jaraw illi s-soċjeta' li rebħet l-appalt tagħmel polza ta' assikurazzjoni kontra r-riskji għal terzi persuni, kif kien stipulat fil-kuntratt . Kif sewwa qal pero' l-perit legali, hawnhekk għandha danni minħabba l-*cupla aquiliana* u m'hemm ebda responsabilita' kuntrattwali, li wara kollox l-attur ma kellu xejn x'jaqsam magħha . Taqbel għalhekk ukoll mal-perit legali f'dan ir-rigward u ma ssib ebda ħtija f'dawn l-individwi li ġew imħarrka inutilment .

3. Il-fatt li t-tappieri f'din it-triq rriżultaw li tħallaw b'xifer jew ħniek 'l fuq mill-livell tat-triq, wara t-tqaxxir f'għoli ta' iktar minn tliet pulzjeri mingħajr ebda sinjali, wassal lill-perit legali jikkonkludi li kien hemm nuqqas kbir da parti tas-soċjeta' "Gatt Asphaltting Limited" . Ma kienx biżżejjed li jkun hemm *barriers* fiż-żewġ itruf tat-triq, speċjalment meta kien inevitabbli għan-nies li kellhom il-proprijeta' tagħhom f'dik it-triq, bħal ma kien fil-każ preżenti, li jidhru u joħorġu minnha regolarment . Fi kliemu dan : "*Kien periklu kostanti li juri nonkuranza għall-ħarsien tan-nies da parti ta' din is-soċjeta'* . Mhux biss kellu jkun hemm sinjali, iżda kellu jiġihares li dawn ikunu

*tali li ma jistgħux jiġu rimossi."*⁹ Il-Qorti tikkondividi dan il-ħsieb u ssib li ċertament hemm responsabilita' f'din is-soċjeta' għal dak li ġara .

5. Il-Kunsill Lokali ta' Victoria (Rabat) ġie eżonerat mill-ħtija mill-perit legali, li laqa' l-linja difensjoni tiegħu fis-sens illi : " ... *darba li l-kuntrattur ingħata l-appalt, kien dover tiegħu li jaħseb għall-esekuzzjoni - ibda mill-otteniment tal-permessi u kompriži, inter alia, il-miżuri ta' safety*"¹⁰ . Bir-rispett kollu l-Qorti pero' ma taqbilx ma' din il-konkluzjoni, billi jidher illi d-dottrina u l-ġurisprudenza hija aktar inklinata li xorta waħda takkolji ħtija fuq entita' pubblika, f'ċirkostanzi simili, minkejja illi tkun tefgħet l-obbligi konnessi ma' l-esekuzzjoni tal-kuntratt kollha fuq il-kuntrattur . Hekk insibu jiġi mgħallem per eżempju illi :

*"When a person employs a contractor to do work in a place where the public are in the habit of passing, which work will, unless precautions are taken, cause damage to the public, an obligation is thrown upon the person who orders the work to be done to see that the necessary precautions are taken and that, if the necessary precautions are not taken, he cannot escape liability by seeking to throw the blame on the contractor."*¹¹

L-istess insibu l-Qorti tal-Cassazione fl-Italja tiddeċidi illi :

"Chiunque opera a contatto della collettività deve adottare ogni possibile cautela al fine di evitare che il suo operato determini danno agli altri . Un appaltatore pertanto, che espliti lavori sulla strada, ha l'obbligo di accertarsi, prima dell'inizio dei suoi lavori, che l'Ente cui compete la manutenzione della strada abbia apposto le segnalazioni idonee ad avvertire i cittadini della preclusione al traffico su di essa durante il corso dei lavori, e nel caso che detto Ente non l'abbia fatto, ha l'autonomo dovere di

⁹ ara para. 81 tar-rapport peritali a fol. 127 tal-process .

¹⁰ ibid. para 70, 71 a fol. 125 .

¹¹ Charelsworth : On Negligence (2 - 304) fejn jiġi kkwotat Lord Justice A. L. Smith

*provvedere in proprio alle segnalazioni non attuate dall'Ente."*¹²

Ta' fehma simili jidher li huma l-Qrati tagħna meta adottaw il-prinċipju illi :

"... kien jinkombi b'dover fuq l-awtorita' pubblika, u dan jgħodd ukoll għall-enti pubblika, responsabbli minn ċerti xogħlijiet, illi tassikura li l-użu tat-triq u l-flow of traffic jġu żvolti mingħajr perikoli jew insidji . Dan bl-operat ta' dawk il-miżuri prekawzjonali li jħarsu l-inkolumita' ta' l-utenti jew tal-pedestrians li jkunu qed jagħmlu użu mit-triq . Hekk per eżempju billi tipprovdni guard rails, barriers u senjalazzjonijiet oħra adegwati . L-istess awtorita' jew enti pubblika għandha wkoll id-dover li tħares, b'indukrar suffiċjenti, illi fl-esekuzzjoni ta' xogħlijiet stradali, kuntratturi inkarigati jkunu qegħdin huma wkoll jieħdu l-miżuri protettivi għall-aħjar ħarsien tat-terzi . Jekk l-awtorita' jew enti pubblika tonqos f'dan tista', u għandha, issib ruħha rinfaċċjata minn domanda għar-riżarċiment tad-danni, kif hekk inhu proprju l-każ in speċje."¹³

Jirriżulta mill-provi illi l-Kunsill tar-Rabat kellu lil xi ħadd inkarigat proprju biex issegwi x-xogħol li kien qed iwettaq il-kuntrattur fil-persuna ta' William Mc Goey . Dan qal li kien *contracts manager* u supervisor mal-Kunsill Lokali tar-Rabat . Qabel l-incident kien iżur is-sit kuljum, xi drabi aktar minn darba . Ma kellux dritt jagħti ordni lill-kuntratturi "*regarding the manner in which they do their work*" . Imma mbagħad stqarr illi : "*I have some knowledge about safety . Had I noticed something unsafe I would have reported to Council ... The street was full of dangerous things . I would not have used it . Still there was no sign in the street.*"¹⁴ Minkejja dan pero', ma ħassx il-ħtieġa li javża b'dan lill-Kunsill ħalli jkun jista' jieħu l-miżuri opportuni . Għalhekk il-Kunsill Lokali ta' Victoria

¹² Cass. Civ. 6.8.65; kif riprodott minn Roberto Rovelli :
"Responsabilta" Civili e Penali per gli Incidenti delle Strade .
Richard Fenech vs Rook Construction Limited et .: Prim'Awla :
3.10.2003; (sottolinear ta' din il-Qorti)
¹⁴ para. 44 - 49 tar-rapport peritali a fol. 121 - 122 .

ma jistax jaħrab mill-ħtija sempliċement għax ħalla kollox f'idejn il-kuntrattur .

Jibqa' għalhekk sabiex jiġi determinat jekk tistax tiġi imputata xi ħtija fuq l-attur innifsu għal dak li ġara . Kif tajjeb jispjega l-perit legali :

"l-attur ma għamel xejn ħażin li uża dik it-triq darba li ried jieħu l-m/cycle minn dak il-garage . Kien roaduser bla għażla oħra għalih . Ħadd żgur ma jippretendi li, minħabba t-tqaxxir tat-triq kellu jippriva ruħu mill-użu tal-m/cycle, waqt li t-triq iddum maqlugħa għal tant ġimgħat ;

b'ebda mod ma rriżulta li l-attur kien jitkessaħ bil-mutur . Fil-fatt hu kien sfortunat fil-waqgħa meta l-mutur miss il-ħanek u hu tar 'l quddiem u fil-waqgħa ħabat rasu." ¹⁵

Madankollu l-avukat Dottor Micallef Stafrace dherlu illi ma setax jiskolpaxxix għal kollox mill-ħtija lill-attur billi fil-fehma tiegħu dan naqas li jżomm *a proper look-out* aħjar, billi *"x-xorta tal-wiċċ tat-triq kien jitlob attenzjoni massima u din ma rriżultatx hekk minn naħa ta' l-attur."* ¹⁶

Din il-Qorti pero' lanqas ma taqbel mal-perit legali f'dan ir-rigward . Irriżulta inekwivokament mid-depożizzjoni tax-xhieda ta' Joseph Paul Galea, xhud okulari ta' l-incident, illi t-tappiera bil-kemm kienet viżibbli bit-trab u ġebel żgħir illi kien hemm fuqha u madwarha¹⁷ . Anke ħarsa lejn ir-ritratti esebiti turi illi din it-tappiera bil-kemm tingħaraf mill-bqija tat-triq¹⁸ . Temmen għalhekk illi xejn ma kien faċli għall-utenti ta' din it-triq, u partikolarment għal min ikun għaddej fuq motor-cycle, bi crash helmet fuq rasu, li faċilment jinduna b'dawn it-tappieri . F'tali ċirkostanzi għalhekk ma tista' ssib ebda ħtija fl-attur .

Għaldaqstant tikkonkludi dwar ir-responsabilita' billi ssib liż-żewġ konvenuti "Gatt Asphaltng Limited" u l-Kunsill Lokali ta' Victoria, ħatja ndaqs għall-akkadut . Għar-raġunijiet hawn fuq elaborati, t-tnejn li huma kellhom jaraw

¹⁵ para. 83 tar-rapport peritali a fol. 128 tal-process .

¹⁶ para. 84 ibid .

¹⁷ ara depożizzjoni tiegħu : para. 26 tar-rapport peritali a fol. 119 .

¹⁸ ara ritratti a fol. 247 - 254 tal-process .

illi ma jkun ebda ebda perikoli fit-triq għal kull min kien jeħtieġu jgħaddi minn hemm, minkejja illi suppost kienet magħluqa għat-traffiku .

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI

Fil-ligi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili . Madankollu, kif ġie osservat mill-Qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kollox jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ . Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-ligi¹⁹ . Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħha, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tħares lejn iċ-ċirkostanzi molteplici, u tista' ukoll utilment tużgħa bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu sugġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispeċie²⁰ .

Skond il-ligi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti : id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*) .

Damnum Emergens :

Minkejja illi dawn l-attur jitlobhom fiċ-ċitazzjoni tiegħu, naqas pero' li jgħib ebda prova dwarhom, u għalhekk ma jista' jiġi likwidat xejn f'dan ir-rigward .

Lucrum Cessans :

Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-Qrati tagħna adottaw diversi kriterji . Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : “*Jingħad illi l-qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar*

¹⁹ Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .

²⁰ Carmelo Fenech vs Antonio Galea; vol. XL. I. 73; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019 .

*kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom Diversi drabi l-Qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'²¹ . Imma kif ġie enfasiżżat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħha f'dik il-kawża :
“Il-Qorti tara li fil-gurisprudenza tagħna gie kemm il-darba mishuq li minkejja certi prinċipji li jirrizultaw mill-gurisprudenza,dejjem għandu jkun hemm certu elasticita' ta' kriterji billi l-pronunzjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wiehed ta' probabilita'. Inoltre, id-danneggjat jinghata somma kapitali darba wahda biss, li meta tinghata b'sentenza m'hijiex aktar soġġetta għal ebda reviżjoni . Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'²² .*

Għal numru ta' snin il-Qrati tagħna fil-maġġor parti tal-każi segwew rigorożament il-metodu stabilt għall-ewwel darba fil-kawża “**Butler vs Heard**” . Din il-kawża tagħat origini għal dak li jissejjah il-**multiplier system** li fiha l-perċentwali tad-debilta' u l-qliegħ annwali tal-korrot jigu multiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u žiediet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta' certu ammont minhabba l-*lump sum payment*. F'dawn l-ahhar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar tač-ċirkostanzi taž-żmenijiet attwali²³

Meta seħħ l-inċident mertu ta' din il-kawża l-attur kien impjegat mal-FXB Furniture bħala mastrudaxxa .

Ma rriżultatx il-paga li kellu, imma l-perit legali, wara li qies multiplier ta' 27 sena, billi meta seħħ l-inċident l-atur kellu 34 sena, addotta qliegħ annwu ta' sitt elef lira maltija

²¹ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell: 15.1.2002 .

²² Francis Sultana vs. John Micallef et noe.et : Appell : 20.7.1994 .

²³ Emanuel Mizzi vs Carmel.Attard : sentenza ta' din il-Qorti tat- 13.5.2003

(Lm6000), li l-Qorti t'foss illi hija cifra adegwata fiċ-ċirkostanzi .

Fil-kawżi li segwew Butler vs Heard b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqagħalha taħdem il-vittma, kieku ma seħx l-incident, imma normalment kienet titteħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena . Illum-il ġurnata pero' meta l-life expectancy twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjiżi qed itawwlu wkoll l-eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha²⁴ . Kif ġia ngħad, meta seħħ dan l-incident l-attur kellu 34 sena²⁵ u għalhekk kien għad baqgħalu ħajja lavorattiva ta' 27 sena . Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk : Lm6000 (paga bażi) x 27 (snin ta' ħajja lavorattiva) x 6% (debilita' permanenti) = Lm9720 .

RI-EPILOGU

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-incident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwentanti :

1. Damnum emergens : xejn.
2. Lucrum Cessans : Lm9720 .

- Total ta' : Lm9720

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, filwaqt illi tilqa' l-eċċezzjonijiet preliminari tal-konvenuti Direttur tat-Toroq, Raymond Gatt, Joseph Gatt, William Gatt, Carmelo Penza u Joseph Penza u tilliberahom mill-osservanza tal-ġudizzju, tilqa' t-talbiet attriċi u :

²⁴ Agius vs. Galea et noe .: Kummerc : 11.7.1989; Buttigieg vs Azzopardi : Kummerc : 25.7.1989; Mario Camilleri vs Mario Borg : Prim'Awla :8.5.1990 .

²⁵ ara certifikat tal-mewt tieghu : Dok. A a fol. 5 tal-process

Kopja Informali ta' Sentenza

1. tiddikjara lill-konvenuti "Gatt Asphalting Limited" u l-Kunsill Lokali ta' Victoria, ugwalment responsabbli għall-incident mertu tal-kawża ;

2. tillikwida d-danni sofferti mill-atturi minhabba fl-istess incident, fl-ammont ta' disat elef seba' mja u għoxrin lira maltija (Lm9720) ; u

3. tikkundanna lill-istess konvenuti jħallsu l-ammont hekk likwidat lill-atturi *in solidum* bejniethom . Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra uffiċċjali spedita fit-2 ta' Gunju 1998 u dawk tal-mandat ta' sekwestru pprezentati kontestwalment maċ-ċitazzjoni, kontra l-istess konvenuti .

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----